

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ІНСТИТУТУ ПОЛІСУ: ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізується інститут полісу в історичній ретроспективі. Особливу увагу приділено полісу в контексті інституційного розвитку держави та процесів рецепції. Визначено напрямки розвитку феномену полісу в різні історичні епохи як надбання історико-культурної спадщини. Розкривається сутність поняття “поліс” – як феномену тогочасного античного суспільства і його політико-дипломатичне значення для європейського сьогодення. Проаналізовано основні сутнісні характеристики полісу, його інституційної структури й функцій, як грецької громадянської общини. Феномен полісу як соціально-політичного утворення полягав у тому, що вперше світ людини винайшов інституційний механізм єдності на засадах публічності.

Ключові слова: поліс, держава, феномен полісу, інституційність, інститут полісу.

Роль інституцій у житті організованого суспільства була й залишається досить впливовою в усі історичні епохи, тому сучасні теоретико-методологічні підходи вирішальною мірою формуються під впливом інституційності. Інституційні критерії базуються на врахуванні конкретно-історичних умов тієї чи іншої держави, наслідуванні традицій, ідей, рецепції, духовного світу населення, системи ціннісних уявлень. Відзначимо, що ці чинники не зводяться до суто психологічних ознак, а побудовані на взаємодії між окремими елементами, що породжують певну цілісність інституційно-світоглядної та політико-дипломатичної системи взагалі.

У будь-яку історичну епоху, поряд із виникненням інституту держави, відбувається об'єктивно обумовлений процес інституційного її оформлення, як характерних рис, так і особливостей її окремих інститутів. Для вивчення цих історичних процесів, явищ і подій автор пропонує до раніше існуючих досліджень підійти із нових методологічних засад, а саме – використати теорію інституцій та інституційних змін у політичних, правових, суспільних і дипломатичних системах. Такий методологічний підхід дає можливість показати, як інституції розвиваються у відповідь на конкретні виклики, загрози, стимули, стратегії та варіанти вибору і, відповідно, як вони впливають на функціонування систем упродовж тривалого історичного періоду [1, с. 268–274].

Поняття “інституційність” активно використовують політологи, правознавці, філософи, філологи, соціологи, економісти для виявлення суперечливих проблем суспільного розвитку із найдавніших часів – до сьогодення. Історики, враховуючи його специфіку та концептуально-теоретичну складність, не поспішають залучати до методологічного арсеналу історичного пізнання.

Історичний аспект дослідження інституційності держави, її інститутів, політики, дипломатії, передбачає виявлення способів досягнення тих чи інших суспільних результатів, відтворює процес власне трансформації, а не зосереджує увагу дослідника лише на простій фактологічній констатації. Така постановка проблеми має показати, яким чином відбувалося виникнення, формування інституційних основ і розвиток специфічних інститутів держави.

Постановка проблеми інституційності інститутів держави є новою для історичного дослідження, відтак вимагає застосування системного аналізу та відповідної термінології, яка необхідна для виконання наукових завдань. Інституційність – це термін, який автор пропонує використовувати як похідну форму від слова “інститут” (від лат. – “настанова”) для позначення певних інститутотвірних процесів, органів чи установ, об’єднань чи утворень. Інституційність – це перетворення будь-якого політичного явища на організовану системоустановчу інституцію. Вона є формалізованим, упорядкованим процесом з певною структурою відносин, ієрархією чи підпорядкованістю різних рівнів влади й іншими ознаками організації (правила поведінки, звичаї, традиції, закони, норми, зв’язки, ієрархія тощо).

Виходячи із постановки проблеми – вивчаємо не лише схему хронологічних подій розвитку і діяльності держав, а й їх інструментарій, спираючись на джерельну базу, показати перетворення політичного явища на організовану системоустановчу інституцію, проаналізувати внутрішні та зовнішні функції держави, виявити критерії її ефективності.

Застосування інституційного підходу передбачає не лише пошук якісно нового, а зосереджує увагу на з’ясуванні спільного та відмінного, традиційного й еволюційного, прогресивного й консервативного, класово обмеженого й загальногуманістичного у контексті інституційності та інституційних змін, відкидаючи будь-які упереджені теоретичні установки.

У цілому, аналіз науково-теоретичних розробок стосовно ґенези та розвитку інститутів або системи держав у цілому свідчить про усталену в історіографії традицію фактологічного відтворення процесів, спираючись на принцип історизму, що значною мірою свідчить про неможливість за таких умов уникнути схематизації відтворення історичних подій. У той же час, необхідно виявити організаційні та кількісні, якісно нові зміни у становленні держав досліджуваного періоду, тобто, вказати на суттєві події та факти, не означає збагнути сутнісні ознаки системи держав. Для її вивчення необхідно використовувати нові методик пізнання, однією із яких є теорія інституцій та інституційних змін. Вона ефективна тоді, коли прагнемо дати загальну цивілізаційну або навіть системну оцінку глобальних змін, а також для виокремлення результативності історичного процесу, його конкретних досягнень чи прорахунків. Історики дедалі частіше схиляються саме до нових методик дослідження складних соціально-політичних явищ, а тому розглядають проблеми взаємин держави й влади, держави й суспільства, політики й дипломатії, намагаються дати системну оцінку досліджуваним явищам та подіям.

Характер і ступінь інституційності суспільства, тобто, кількість виникаючих у ньому інститутів і процес їх утворення свідчать про тип суспільства й етапність його розвитку, тип держави і права, тип політичної системи і асоціативного життя, свободи утворення політичних та інших об’єднань. Початкові форми інституційності (зокрема, інституційність полісу) виникають на рівні самоорганізуючих процесів.

Світова політико-інституційна спадщина багата на розмаїття цікавих концептів, які, як інституційна пам’ять є привабливими для усіх історичних епох. Такою інституцією і є феномен “полісу”, чи то давньогрецьке місто-поліс, чи його римсько-італійського аналог (“*civitas*”). Цей інститут досліджується у декількох аспектах, зокрема – виникнення полісу; співвідношення понять полісу й сучасного міста; співвідношення полісу й держави; етапи інституційного розвитку полісу як інституції; а також численні чинники формування класичної моделі полісу тощо. Тема полісу посідає одне із центральних місць як у сучасному антикознавстві, так, зокрема і у працях грецьких і римських істориків та філософів, які мали можливість бути безпосередніми авторами або споглядачами й дослідниками цього феномену. У цілому ж методологічний підхід учених ХХ і початку ХХІ ст., які досліджують і характеризують поліс як базовий, структуроутворюючий елемент греко-римського суспільства, основну форму його політичної та соціально-економічної організації, у цьому сенсі принципово не відрізняється від оцінок античних авторів, які не вбачали можливості цивілізованого людського буття поза рамками полісу, не знали іншої інституційної форми буття та організації суспільства та його культури.

Проблема полісу, його виникнення та функціонування залишається дискусійним питанням сучасного антикознавства, при тому, що феноменальність полісу як суспільно-інституційного явища є загальноновизнаним історичним фактом. Водночас трактування суспільно-політичної, економічної та інституційної сутності полісу, його структури й функцій, процесу його кризи та рецепції є предметом наукових дискусій.

Термін “поліс” вживається у європейській науці фактично із самих початків становлення антикознавства й розуміється головним чином як “місто-держава” чи “держава-місто”. Відповідно й дослідження поліса проводилися з точки зору наростання урбаністичних процесів чи у контексті ґенези античних держав і державності як такої. Проблема становлення та еволюції афінського поліса має тривалу історію дослідження, результати яких відображені у численних публікаціях вітчизняних і зарубіжних авторів [2, с. 5–6]. Уперше в історіографії В. Ставником (Україна) досліджено процес становлення та еволюції афінського поліса у період від занепаду ахейської цивілізації до реформ Ефіальта й Перикла.

Поліс як теоретичне поняття, сутнісно розкрите стародавньою філософією і знову рецепційоване і озвучене наукою раннього Нового часу і Нового часу, характеризується безумовною визначеністю у тому сенсі, що усі підходи більшою мірою визначають роль і місце цього інституту в житті античного суспільства як визначальну і системну. Поліс фактично був стрижнем, який визначав специфіку античної цивілізації та багато у чому за своїми якісними характеристиками був рецепційований як інституція в інші регіони або у наступні історичні епохи, став основним рецепієнтом культурно-історичної спадщини.

Кожен із грецьких полісів був індивідуальним, своєрідним і самобутнім явищем. Незалежно від розмірів, кожен грецький поліс був суспільним інститутом із певною політичною, дипломатичною, культурною, економічною та духовною системами організації суспільства. У системі духовних цінностей полісу інституціонувалося поняття громадянина як вільної особи, наділеної сукупністю політичних прав.

Античний колектив, володіючи усією повнотою влади й контролю за своїми членами та ресурсами на своїй території, виступав у ролі суверена. Община, як держава, відзначалася взаємними стосунками між вільними та рівними власниками й водночас їх гарантом, співгромадяни були рівними співучасниками політичного життя. Тому невід’ємним атрибутом політичного життя полісу були народні збори (еклесія, апела, коміції) [3, с. 164–170].

Феномен полісу, як соціально-політичного утворення полягав у тому, що вперше світ людини винайшов інституційний механізм єдності на засадах публічності. Простір публічності відмежовувався від традиційних звичних відносин родової спільноти й узаконював поліс. Поліс – це не просто місце, місто, обнесене мурами із прилеглою сільською місцевістю. Це простір політичний, у тому значенні політичного, яке висловив Аристотель, визначивши основний його параметр – спілкування рівних між собою вільних громадян [4, с. 35].

У добу формування полісу свобода кожного окремого члена колективу була необхідною умовою утворення держави. Така умова визначала й типову форму античної держави. Авторитарна форма держави Сходу не була прийнятною для суспільства вільних власників, яким в основі було грецьке суспільство архаїчної доби. Держава, яка стояла поза суспільством і навіть над ним і яка диктувала йому свою власну волю, як це було на Сході, абсолютно відкидалася. Потрібна була нова форма, новий тип держави як інституту, який взяв би на себе функції посередника й миротворця (дипломата) у відносинах між і окремими індивідами, цілими їх групами. Така держава, за уявленнями греків, повинна мати силу та владу, які переважають силу кожного окремого індивіда, безумовний пріоритет інтересів держави над інтересами окремої особи.

Тільки той, хто долучений до полісу, був його повноправним членом, тобто громадянином, і міг брати участь у політичному житті полісного суспільства. Саме цим обумовлювалося політичне мислення греків, яке фактично не виходило за інституційні межі поліса. Будь-яка інституційна побудова, інституційна модель, форма міжполісних відносин, теоретична конструкція античності базувалася на уявленнях світу як полісу [5, с. 105].

У античному полісі існувала система взаємних прав та обов’язків між суспільством й особою, яка об’єднувала членів громади в інституційно міцний і єдиний поліс. Найважливішими із таких прав/обов’язків були наступні: участь у захисті полісу, право на земельну власність, а також право на участь у політичному житті полісу, тобто, в управлінні суспільством. Громадянський статус – одне з найбільших досягнень античної цивілізації, яке мало свій аналог лише у ранній Новий час і Новий час європейської історії. Як зазначав С. Утченко, “поліс – єдине можливе і навіть єдинодумне осереддя громадянського життя, прав, привілей. Тільки той, хто залучений до полісу, – як правило, через своє народження, – і є повноправним його членом, тобто громадянином (“civis”) і як такий тільки й може брати більш або менш значну участь у громадському, тобто політичному житті” [6, с. 18].

Війна між полісами була філософією їх інституційного буття. Адже засіб захисту й перемоги полісу над іншим полісом був гарантом й сутнісним привілеєм вільного і незалежного міста, що вдало співорганізував контроль над політичними інститутами античної цивільної громади [7, с. 48]. Усі інституційні елементи становлять не тільки єдність, але й мають відносну самостійність і принципово відмінні функції полісної структури. Більше того, функції полісу як міста і як держави

поставляють другорядними, підпорядкованими серцевині його внутрішнього буття – громадянській общині, або цивільній громаді.

У період між VIII та III ст. до н. е. грецькі поліси поширилися на великих просторах від Іспанії – до Афганістану і від північного узбережжя Чорного моря – до берегів Північної Африки. Вважається, що у цей період нараховувалося орієнтовно від 1500 еллінських полісів. При цьому приблизно 800 полісів розташовувалися у Греції (включаючи Македонію, Фракію й західне узбережжя Малої Азії) і близько 700 були засновані, як колонії вздовж узбережжя Середземного і Чорного морів, а також в Азії, на захід від річки Інд [8, с. 141–187]. Усе це певною мірою дає підстави вважати глобальний характер феномена полісу і його інституційного поширення античною цивілізацією. Інституційно-глобалізаційний і політико-дипломатичний вимір полісу став міжцивілізаційною ознакою суспільств [9, с. 151–161].

Історичний феномен полісу в XXI ст. дозволяє поглиблено вивчати уведені до наукового обігу нові джерела, зокрема епіграфічні та археологічні матеріали, дані лінгвістики, нові підходи у дослідженнях літературних традицій і спадщини тощо. При цьому на початку XXI ст. більшість питань, пов'язаних із виникненням і сутністю полісу, продовжують залишатися предметом гострих і тривалих дискусій серед науковців [10–13].

Виникнення полісу відбувається у період, який часто називають “грецьким ренесансом”, коли у VIII ст. до н. е. на тлі бурхливого демографічного зростання, що підтверджується археологічними матеріалами, відновлення торгівельних, дипломатичних і культурних зв'язків із Близьким Сходом, підвищення рівня добробуту населення, поширення абетки і розквіт епічної поезії, розпочинається процес інституційного розвитку державності й політичної консолідації суспільств [14, с. 17–18; 15, с. 62].

Історія Греції архаїчного і класичного періодів переконує, що стан війни був нормою, а стан миру – виключенням. Для полісу, за Платоном, війна, при тому безперервна, з кожним іншим полісом була природним станом, і усі його інститути, як приватні, так і суспільні, були адаптовані до потреб війни [16]. Як зазначав Могенс Герман Ґансен, нормальний поліс – це поліс воюючий [17, с. 9–24], поліс який мав чітко мілітаризований характер.

Подібно до грецьких полісів, Рим також був передусім співтовариством громадян-воїнів, і формування цього співтовариства, як зазначав автор фундаментальної праці на цю тему, британський історик Т. Дж. Корнелл, “у цілому визначалися тими ж самими процесами” [18–19]. Свої праці професор Університету в Манчестері Т. Дж. Корнелл презентував у рамках проекту компаративного (порівняльного) дослідження регіональних систем міст-держав стародавнього світу і Середньовіччя.

У той же час варто зазначити, що при усій принциповій тотожності грецького і римсько-латинського полісу (“*civitas*”), між ними було одна досить вагома різниця, яка перешкождала перспективам їх подальшого розвитку. Як політична громада, грецький поліс був надзвичайно замкнутим співтовариством (громадою), лише у виняткових випадках долучав до свого товариства тогочасних “аутсайдерів” до лав своїх громадян. Ця корпоративна замкнутість перешкождала виникненню більш-менш інтегрованих або інституційних структур, ніж військові союзи. Усі спроби такої “корпорації” трансформувати або інституціонувати союз в організацію гегемоністського типу рано чи пізно зустрічали колективний супротив із боку інших, подібних за сутністю, “корпоративних” співтовариств, і неминуче потерпали крах, яскраві приклади чого демонструють Афіни, Спарта і Фіви. На цьому тлі відкритість Риму й очолюваної ним федерації латинських міст-держав являє собою, вочевидь, унікальне в історії стародавнього світу явище. Здатність легко інкорпорувати у свій склад різні етнокультурні елементи й цілі громади, завдячуючи інститутам “*municipium* й *civitas sine suffragio*”, дозволяла Риму розширювати “*ager Romanus*” й збільшувати відповідно чисельність своїх громадян до тих пір, доки, за словами грецького філософа II ст. н. е. Елія Аристиди, вони не відсували себе не менш аутентичним римлянином, “*кордони цього міста не охопили весь цивілізований світ*” [20].

Інститут полісу став тим концептом, який і у наступні історичні епохи згадувався або порівнювався із тогочасними державними інститутами, як у добу Середньовіччя і раннього Нового часу (XVI–XVIII ст.), так і у наступні періоди історії [21, с. 96–103; 22; 23, с. 136–143]. Інтерпретації інституту полісу мають свої витoki й у новий та новітній час. Упродовж століть їх інтерпретаційна сутність змінювалася зі зміною характеру відповідних інститутів, які інституціювалися у поліс із притаманними йому особистими характерними рисами. Як історичний феномен, поліс включав низку різноманітних аспектів, два із яких, на думку данського дослідника М. Ґ. Ґансена мають першочергове значення: як економічна й соціальна спільнота, поліс був типом міста, але як політичне співтовариство він був типом держави [24]. Традиційний переклад грецького терміну “*polis*” як “місто-держава” або “держава-місто” (“*city-state*”, “*Stadt-Staat*” і т. д.) якнайкраще

підкреслює цю специфіку полісу. “Поліс” (“polis”) – це достатньо жорстко інституційна й самоврядна громада.

Отже, останніми роками стає усе помітнішою тенденція до превалювання у наукових дослідженнях тематики узагальнюючої, глобальної тощо. Історія залишила нам немало свідчень, коли те, на що тривалий час не звертали уваги, призводило до суттєвих змін у історико-політичному розвитку не лише окремих регіонів, окремих держав, але й цивілізацій і суспільств. Цілком закономірно, що темпи зростання, скерованість та якісні показники розвитку (або деградації) окремих регіонів чи держав планети безпосередньо пов'язані із традиційними культурно-цивілізаційними, ментально-ціннісними та мотиваційними основами життєдіяльності окремих держав і народів, їх історико-культурної спадщини. Саме тому розуміння напрямків та змісту сучасного цивілізаційного процесу неможливе без усвідомлення базових типів та основних форм традиційно усталених соціокультурних систем у аспекті їх зміни під впливом нових викликів і загроз сьогодення.

Поліс – це феномен тогочасного світу, який визначав його специфіку і становив основну форму політичної, соціальної та інституційної організації античного суспільства. У той же час ця наукова розвідка скерована на сучасне суспільство, яке у дзеркальному відображенні ретроспектується на інститути минулого у контексті світоглядних парадигм. Саме тому історичний погляд у розрізі історичної ретроспективи, звернений на сьогодні до історичної спадщини, алгоритмів класичної відкритої демократії часів Перикла, інституту античного полісу, як прообразу субсидіарної моделі управління в сучасній Європі, дозволяє, на думку автора, ще раз привернути увагу й задуматися про сьогодення. Як переконує історичний досвід, принцип відкритості, що виявляється у політико-дипломатичних образах суспільства стає фактично індикатором, перевіркою на життєздатність політико-дипломатичної системи, яка претендує на розвиток і забезпечення достойного рівня життя своїх громадян у новому європейському суспільстві. Сучасне європейське суспільство – це оновлене політико-дипломатичне й громадянське суспільство, яке пройшло тернистий шлях від розуміння мудрості античного полісу – до побудови сучасної держави.

Список використаних джерел

1. Ціватий В. Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституціоналізації (теоретико-методологічний аспект) / В. Г. Ціватий // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К.: “ДЕМІД”, 2000. – Вип. 4. – С. 268–274.
2. Ставнюк В. В. Становлення та еволюція Афіського поліса (від занепаду ахейської цивілізації до реформ Ефіальта і Перікла): автореф. дис.... докт. іст. наук: спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / В. В. Ставнюк. – К., 2006. – 32 с.
3. Шульга С. А. Античний поліс та його характеристики / С. А. Шульга // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – Випуск I. – С. 164–170.
4. Рогожа М. М. Домодерні моделі громадянського життя: античний поліс як простір громадянської моралі / М. М. Рогожа // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Філософія. Політологія”. – К., 2009. – № 91–93. – С. 35–38.
5. Найчук А. В. Давньогрецький поліс в контексті соціально-політичних поглядів Платона та Аристотеля / А. В. Найчук // Збірник наукових праць “Політологічні студії”. – К., 2010. – Випуск 1. – С. 105–113.
6. Утченко С. Л. Политические учения Древнего Рима (III–II вв. до н.э.) / С. Л. Утченко. – М.: Наука, 1977. – Глава I: Феномен античного полиса. – С. 18–41.
7. Ханиотис А. Война в эллинистическом мире: Социальная и культурная история / [А. Ханиотис: пер. с англ. А.В. Махлаюка; науч. ред. О.Л. Габелко] / А. Ханиотис. – СПб.: Нестор-История, 2013. – 432 с., ил.
8. Hansen M. H. The Hellenic Polis / M. H. Hansen // A comparative study of thirty city-state Cultures: An investigation conducted by the Copenhagen Polis Centre / M. H. Hansen. – Copenhagen, 2000. – P. 141–187.
9. Ціватий В. Г. Дипломатичні служби європейських держав раннього Нового часу (XVI–XVIII ст.): інституціонально-глобалізаційний вимір / В. Г. Ціватий // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики. Збірник тез доповідей. – Київ, 2013. – С. 157–161.
10. Фролов Э. Д. Рождение греческого полиса / Э. Д. Фролов. – СПб., 2004. – 2-е изд. – 266 с.
11. Суриков И. Е. Античный полис / И. Е. Суриков. – М.: Русский фонд содействия образованию и науке, 2010. – 240 с.
12. Суриков И. Е. Очерки об историописании в классической Греции / И. Е. Суриков: монография. – М., 2011. – 504 с.
13. Кравцов Н. А. Симфония полиса. Государственная власть, право и искусство в Древней Греции / Н. А. Кравцов. – М.: Вузовская книга, 2012. – 224 с.
14. Coldstream J. N. Geometric Greece, 900–700 BC / J. N. Coldstream. – 2d ed. – L.; N.Y., 2003. – 443 p.
15. Murray O. Early Greece / O. Murray. – 2d ed. – Cambridge (Mass.), 1993. – 353 p.
16. Leg. 626a-b.
17. Hansen M. H. Introduction / M. H. Hansen // The imaginary Polis, Symposium, January 7–10, 2004 / Ed. by Hansen M. H. – Copenhagen, 2005. – P. 9–24.
17. Hansen M. H. Introduction / M. H. Hansen // The imaginary Polis, Symposium, January 7–10, 2004 / M. H. Hansen. – Copenhagen, 2005. – P. 9–24.
18. Cornell T. J. The city-

states in Latium / T. J. Cornell // A comparative study of thirty city-state Cultures: An investigation conducted by the Copenhagen Polis Centre / Ed. by Hansen M. H. – Copenhagen, 2000. – P. 207–228. 19. Cornell T. J. The beginnings of Rome: Italy and Rome from the Bronze age to the Punic wars, (c. 1000–264 BC) / T. J. Cornell. – L.; N.Y., 1995. – 507 p. 20. Nicolet C. The world of the citizen in republican Rome / C. Nicolet. – Berkeley; Los Angeles, 1988. – 435 p. 21. Унжаков А. В. Аргосский полис, предпосылки формирования и укрепление структуры со времени дорийского переселения до второй половины V века до н. э. / А. В. Унжаков. – Издательство: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2012. – 148 с. 22. Завойкина Н. В. Боспорские фиасы: между полисом и монархией / Н. В. Завойкина. – Издательство: Ун-т Дмитрия Пожарского, 2013. – 288 с. 23. Можайский А. Ю. Внешнеполитический курс Фиванского полиса в классический период: дисс. ...канд. ист. наук: 07.00.03 / Андрей Юрьевич Можайский. – Москва, 2007. – 231 с. 24. Hansen M. H. Polis and city-state: An ancient concept and its modern equivalent: Symposium, Jan. 9, 1998 / M. H. Hansen. – Copenhagen: Roy. Danish Acad. of Sciences a. Letters, 1998. – 217 p.

Вячеслав Циватый

**ЕВРОПЕЙСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ИНСТИТУТА ПОЛИСА:
ПОЛИТИКО-ДИПЛОМАТИЧЕСКИЙ И ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

В статье анализируется институт полиса в исторической ретроспективе. Особое внимание уделяется полису в контексте институционального развития государства и процессов рецепции. Определены направления развития феномена полиса в различные исторический эпохи как приобретение историко-культурного наследия. Раскрывается сущность понятия полис – как феномена тогдашнего античного общества и его политико-дипломатическое значение для современности. Проанализированы основные сущностные характеристики полиса, его институциональная структура и функции как греческой гражданской общины. Феномен полиса как социально-политического образования состоял в том, что впервые мир человека изобрёл институциональный механизм единства на принципах публичности.

Ключевые слова: полис, государство, феномен полиса, институционализация, институт полиса.

Vyacheslav Tsivatyi

**EUROPEAN SURVEY OF INSTITUTE OF CITY-STATE: POLITICAL&DIPLOMATIC AND
THEORETICAL&METHODOLOGICAL ASPECTS**

The article deals with the analysis of the institute of city-state in historical retrospective review. Particular attention is given to the city-state in the context of institutional state development and reception processes. Development directions of the phenomenon of city-sate at different historical periods are defined as acquisition of historical and cultural heritage. The essence of the concept of city-state is opened – as a contemporary phenomenon of ancient society and its political and diplomatic significance for Europe today. There are analysed the basic characteristics of the city-state, its institutional structure and functions as the Greek civil community. The phenomenon of the city-state as a socio-political formaton was that for the first time the humankind invented the institutional mechanism of unity on the principles of publicity.

Key words: city-state, state, city-state phenomenon, institutionalization, city-sate institute.